

درسنامه

فرقه‌های انحرافی معاصر

(نارسیه، بابیه، بهائیه، قادیانیه)

تألیف:

عزالدین رضائزاد

درسنامه فرقه‌های انحرافی معاصر

مؤلف: عزالدین رضائزاد

ناشر: آثار نفیس

چاپخانه: زمزم

لیتوگرافی: آراین

عقدحه آرای: سید محمود حسینی قزوینی

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

توبیت چاپخانه: بهار ۱۳۹۰

قیمت: ۲۰۰۰ / ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۶۴-۳۹-۲

سرشناسه: رضائزاد، عزالدین، ۱۳۳۹ -

عنوان و نام پدیدآور: درسنامه فرقه‌های انحرافی معاصر (شیخیه، بابیه، بهائیه، قادیانیه) / تألیف عزالدین رضائزاد.

مشخصات نشر: قم: آثار نفیس، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۳۷۶ ص.

شابک: ۳۰۰۰۰۰ ریال ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۶۴-۳۹-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: اسلام -- فرقه‌ها

موضوع: Islamic sects

موضوع: مهدویت -- مدعیان

موضوع: *Claimers -- Mahdism

موضوع: شیعه -- فرقه‌ها

موضوع: Shi'ah -- Sects

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ / ۲۳۶ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۵

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۳۳۸۵۳

مرکز پخش: قم - بلوار شهید صدوقی - بلوار شهید محمود اخلاقی - پلاک ۶۵

مؤسسه آموزشی - پژوهشی مذاهب اسلامی

تلفن: ۰۲۵-۳۲۹۳۵۰۱۱ / ۳۲۹۳۵۰۷۳

آدرس سایت: www.mazaheb.com

فهرست موضوعات

پیستگفتار	۱۳
مقدمه	۱۷

فصل یکم

زمینه‌ها و عوامل پیدایش فرقه‌ها	۱۹
حدیث افتراق امت (حدیث هفتاد و سه فرقه)	۱۹

درس یکم

زمینه‌ها و عوامل پیدایش فرقه‌ها	۲۱
مقدمه	۲۱
الف) نخستین اختلافات میان امت اسلام	۲۱
ب) علل پیدایش فرقه‌های اسلامی	۲۳
۱)ب) زمینه‌ها و علل درونی	۲۳
۲)ب) علل بیرونی پیدایش آرا و فرقه‌های گوناگون میان مسلمانان	۲۶
پرسش‌هایی در باره متن و برای تحقیق بیشتر	۳۴
منابع برای مطالعه و پژوهش	۳۵

درس دوم

حدیث هفتاد و سه فرقه	۳۷
۱. نقل حدیث از طریق شیعه	۳۷
۲. نقل حدیث افتراق از طریق اهل سنت	۳۹
۳. سند حدیث افتراق	۴۱
۴. کدام فرقه‌ها و در چه وقت؟	۴۲
۵. ملاک و معیار فرقه‌ی ناجیه	۴۴
الف) حدیث سفینه و راه نجات	۴۷

- ۴۸ (ب) حدیث ثقلین و راه نجات
- ۵۲ پرستش‌هایی درباره متن و برای تحقیق بیشتر
- ۵۳ منابعی برای مطالعه و پژوهش

فصل دوم

- شیخیه (شرح زندگی و برخی عقاید شیخ احمد احسائی، انحرافات عقیدتی شیخیه و نام‌های آن) ۵۵

درس سوم

- ۵۷ تناسخ شیخیه شرح‌ها شیخ احمد احسائی
- ۵۷ نام‌های شیخیه
- ۶۰ شیخ احمد احسائی
- ۶۰ دوران کودکی احسائی
- ۶۲ دوران تحصیل و رؤیاهای احسائی
- ۶۴ سفرهای گوناگون و پی‌درپی
- ۶۵ مقام علمی و اجازه روایت
- ۶۷ شاگردان و دریافت‌کنندگان اجازه از احسائی
- ۶۹ انتقاد و تکفیر احسائی
- ۷۳ پرسش‌هایی درباره متن و برای تحقیق بیشتر
- ۷۴ منابعی برای مطالعه و پژوهش

درس چهارم

- ۷۵ مهم‌ترین عقاید نقدپذیر احسائی
- ۷۵ عقاید و آرای احسائی
- ۷۸ الف) کالبد پیامبر ﷺ و امامان علیهم‌السلام در قبر
- ۷۹ ب) معراج پیامبر ﷺ
- ۸۰ ج) معاد جسمانی

۸۵	توضیحاتی درباره‌ی بدن هور قلیایی
۸۵	واژه‌شناسی «هور قلیاء»، «جایلاء» و «جایلقا»
۹۲	هور قلیا از دیدگاه شیخیه
۹۴	د دیدگاه شیخیه درباره‌ی حیات حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه التریقه)
۹۵	توضیحاتی دیگر درباره‌ی زندگی و غیبت امام زمان (عج)
۹۷	پسین باید درباره‌ی منن و برای تحقیق بیشتر
۹۸	منابع برای مطالعه و پژوهش بیشتر

درس پنجم

۹۹	تحلیل بر روی عقاید شیخیه
۹۹	مقدمه
۱۰۰	جایگاه امام در آفرینش
۱۰۳	تبیین و تحلیل عقاید غالبانه
۱۰۳	تفویض و معانی مختلف آن
۱۰۴	۱. تفویض در امر دین
۱۰۴	۲. تفویض اداره جامعه
۱۰۵	۳. تفویض بیان علوم و احکام
۱۰۵	۴. تفویض در کیفیت حکم
۱۰۵	۵. تفویض در بخشش
۱۰۵	۶. تفویض در آفرینش
۱۰۶	فرقه‌شناسی «مفوضه»
۱۰۶	نتیجه
۱۰۹	مفوضه از دیدگاه پیشوایان معصوم (ع)
۱۱۲	نقدهایی دیگر بر شیخیه
۱۱۴	داوری پایانی

- پرسش‌هایی درباره متن و برای تحقیق بیشتر ۱۱۶
- منابعی برای مطالعه بیشتر و پژوهش بیشتر ۱۱۷

درس ششم

- شیخیه پس از احسایی ۱۱۹
- سید کاظم رشتی، جانشین احسایی ۱۱۹
- شخصیت امام‌المیز سید کاظم رشتی ۱۲۰
- بدنه و سخن رایج ۱۲۲
- فرقه‌های شیخیه ۱۲۳
- الف) شیخیه‌ی کرمانشاهی ۱۲۴
- ب) شیخیه‌ی «باقریه» ۱۲۵
- ج) شیخیه‌ی «آذربایجان» ۱۲۶
- یادآوری ۱۲۹
- تفاوت آرا میان شیخیه‌ی کرمان و آذربایجان ۱۳۰
- پرسش‌هایی در متن و برای تحقیق بیشتر ۱۳۲
- منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر ۱۳۳

فصل سوم

- بابی‌گری ۱۳۵
- زندگی‌نامه و ادعاهای دروغین میرزا علی محمد باب و ۱۳۵

درس هفتم

- شناسه بابیه و ادعاهای باب ۱۳۷
- یاد سپاری ۱۳۷
- بنیان‌گذار فرقه‌ی «بابیه» ۱۳۸
- تحصیل و تجارت «باب» ۱۳۹
- حضور در مجلس درس سید کاظم رشتی ۱۴۰

- ۱۴۱ ریاضت غیر شرعی، گام نخست انحراف
- ۱۴۲ منجرای پیدایش فرقه‌ی «بابیه»
- ۱۴۵ ادعای «بابیت»
- ۱۴۸ ادعاهای دروغین دیگر
- ۱۴۸ الف) ادعای «ذکریت»
- ۱۴۸ ب) ادعای «مهدویت»
- ۱۴۹ ج) ادعای «الت»
- ۱۵۰ اعتراض و مناظره‌ی علما با میرزا علی محمد
- ۱۵۲ تنبیه و توبیخ «باب»
- ۱۵۳ آشوب و قتل و غارت بابیان
- ۱۵۵ فتوای علما برای اعدای باب
- ۱۵۷ پرسش‌هایی در باره متن و بیانه بابیان
- ۱۵۸ منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر

درس هشتم

- ۱۵۹ مسأله‌ی خاتمیت پیامبر اسلام ۶ نفی باب و بابیان
- ۱۵۹ پیشینه‌ی «خاتمیت»
- ۱۶۰ ادعاهای دروغین «باب» و «بابیان»
- ۱۶۳ دلیل نفی خاتمیت از نگاه بابیان و بهائیان
- ۱۶۵ نقد و بررسی ادله‌ی نفی خاتمیت
- ۱۶۵ استدلال به آیه‌ی «خاتمیت»
- ۱۶۵ ۱. نحوه‌ی تلفظ لفظ «خاتم» در «خاتم النبیین» و معنای آن
- ۱۷۱ ۲. واژه‌ی «نبی» و «رسول»
- ۱۷۵ بادسیازی
- ۱۸۰ پرسش‌هایی درباره متن و برای تحقیق بیشتر

منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر ۱۸۱

فصل چهارم

مسئله بهائیت ۱۸۳

درس نهم

بهائیت، تاریخچه، باورها و احکام ۱۸۵

وصف و جانشین باب ۱۸۵

میرزا احمد علی، کیست؟ ۱۸۶

آغاز دعوت میرزا احمد علی «باب» ۱۸۶

پیدایش فرقه‌ی «بهایی» ۱۸۷

سرانجام دعوت میرزا «باب» ۱۸۸

جانشینی پسر بعد از پدر ۱۸۸

ریاست شوقی افندی و دیگر رهبران ۱۸۹

اعتقادات و احکام بهائیان ۱۹۰

اثف ادعای الوهیت ۱۹۰

تحلیل و بررسی ۱۹۳

ب) ادعای شریعت جدید و عکس العمل مسلمانان ۱۹۵

ج) آیین‌ها و باورهای بهائیان ۱۹۷

د) فهرست باورها و احکام بهائیان ۱۹۸

الف - احکام شخصی و انفرادی ۱۹۸

ب - احکام و حدود ۱۹۹

پرسش‌هایی درباره متن و برای تحقیق بیشتر ۲۰۵

منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر ۲۰۶

درس دهم

مؤسسات انتخابی و تشکیلات انتصابی در فرقه بهائیت ۲۰۷

۲۰۷	الف) مؤسسات انتخابی
۲۰۷	۱الف) بیت‌العدل در اقدس
۲۰۸	دند تاریخی پایه گذاری بیت العدل
۲۰۸	پایه‌های تشکیلات بهائیت و تناقضات علمی و عملی
۲۰۸	نمونه‌ای از سخنان عبدالیهاء
۲۱۰	نرسیدن از سران شوقی اقتدی
۲۱۱	عدم مشروعیت بیت العدل در نبود «ولی امر»
۲۱۳	توجه و بی‌توجهی به سخنان عبدالیهاء
۲۱۴	دریافت وجه
۲۱۴	ریاست امرالله
۲۱۵	وظایف مهم ولی امرالله بعد از اجرای آن در بیت العدل
۲۱۶	غیبت ولی امر در بهائیت و انشعاب فقه
۲۱۸	وظایف بیت العدل
۲۱۹	چند پرسش از بیت العدل درباره غیبت ولی امرالله
۲۲۰	انتخابات بهایی
۲۲۰	محفل محلی
۲۲۱	وظایف محفل محلی
۲۲۲	محفل ملی
۲۲۳	وظایف محفل ملی
۲۲۳	طریقه انتخاب اعضای محفل ملی
۲۲۳	ضیافت نوزده روزه
۲۲۴	ب) تشکیلات انتصابی
۲۲۴	دارالتبلیغ بین‌المللی
۲۲۵	وظایف دارالتبلیغ

- ۲۲۵ ایادی امرالله
- ۲۲۶ وظایف ایادی امرالله
- ۲۲۶ وظایف هیئت‌های مشاوران قارهای
- ۲۲۷ هیئت‌های معاونت
- ۲۲۷ وظایف هیئت‌های معاونت
- ۲۲۸ نتیجه و تحلیلی نهایی تسکیلات بهائیت
- ۲۲۹ منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر
- ۲۳۰ بررسی‌هایی درباره متن برای تحقیق بیشتر

درس یازدهم

- ۲۳۱ بهائیان و استعمارگران
- ۲۳۱ استعمار و «مذهب تراشی»
- ۲۳۳ همبستگی یهودیان و بهائیان
- ۲۳۵ به رسمیت شناختن یکدیگر
- ۲۳۷ حمایت روسیه تزاری از بهائیان
- ۲۴۱ استعمار انگلیس و بهائیان
- ۲۴۳ گرایش سران بهائیت به آمریکا
- ۲۴۴ * وضعیت فعلی بهائیان در آئینه‌ی غربیان و استعمار جهانی
- ۲۴۴ * تلاش بهائیان در افزایش جمعیت
- ۲۴۵ * تلاش غرب برای جلوه دادن فرقه بهائیت در ردیف ادیان الاهی
- ۲۴۵ حمایت آمریکا از فرقه‌ی ضاله بهائیت
- ۲۴۶ یادسازی
- ۲۴۳ بررسی‌هایی درباره متن و برای تحقیق بیشتر
- ۲۴۴ منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر

□ فصل پنجم

قادیانیه ۲۶۵

درس دوازدهم

تاریخچه اجمالی قادیانیه ۲۶۷

شناسه مؤسس فرقه قادیانیه ۲۶۷

نصیرت ۲۶۹

آغاز نصیرت و ادعاهای غلام احمد ۲۷۰

دیدگاه قادیانی درباره جهاد ۲۷۲

جانشینان قادیانی و انتساب در قادیانیه ۲۷۸

۱- خلافت و جانشینی حکیم ورائدین ۲۷۸

۲- اختلاف و انتساب قادیانیه ۲۸۰

۲/۱ لاهوریه ۲۸۰

۲/۲ احمدیه ۲۸۱

۳- فرقه احمدیه و خلافت میرزا بشیر الدین (خلیفه سوم) ۲۸۲

۴- خلیفه سوم: حافظ میرزا نصیر احمد ۲۸۴

۵- خلیفه چهارم: حافظ میرزا طاهر احمد ۲۸۵

۶- خلیفه پنجم: حافظ میرزا مسرور احمد ۲۸۷

پرسش‌هایی درباره منن و برای تحقیق بیشتر ۲۸۹

منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر ۲۹۰

درس سیزدهم

باورها و اعتقادات قادیانیه ۲۹۱

عقائد قادیانی ۲۹۱

عقائد و باورهای نقدپذیر قادیانیه ۲۹۲

۱- حلول و نجسیم ۲۹۳

۲۹۴	۲- ادعای الهام، رؤیای صادفانه و کشف و تحدیث
۲۹۸	۳- تفسیر و تاویل نبوت و خاتمیت پیامبر اسلام ﷺ
۲۹۹	الف- ادعای نبوت
۲۹۹	ب- رسول تابع نه صاحب شریعت
۳۰۱	ج- انکار خانمیت و ادله آن
۳۰۲	۳- ۱- ۲- ادله قادیانی بر عدم ختم نبوت
۳۰۷	پرسش‌های درباره متن و برای تحقیق بیشتر
۳۰۸	منابعی برای مطالعه و پژوهش

درس چهاردهم

۳۰۹	عیسی علیه السلام و موعود آخر الزمان
۳۰۹	۱- حیات و ممات عیسی علیه السلام
۳۰۹	۱- ۱- دیدگاه مسیحیت
۳۰۹	۱- ۲- دیدگاه اسلام
۳۱۳	برخی ویژگی‌های حضرت عیسی علیه السلام در قرآن کریم
۳۲۱	۱- ۳- دیدگاه قادیانیه درباره حیات عیسی علیه السلام
۳۲۳	۱- ۴- دلیل قادیانی بر وفات عیسی علیه السلام و نقد آن
۳۲۹	۲- ادعای قادیانی درباره «مسیح موعود»
۳۲۹	۱۱۲- تبیین ادعا
۳۲۳	۲/۲- نقد این سخن
۳۲۸	پرسش‌هایی درباره متن و برای تحقیق بیشتر
۳۳۹	منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر
۳۴۱	منابع (کتابنامه)

پیشگفتار:

سنت تاریخی ادیان (اعم از ادیان الهی و ادیان بشری) ظهور فرقه‌های مذهبی و جریان‌های دینی و مکاتب مختلف را حکایت می‌کند. پس از رحلت پیامبر اسلام (ص)، مسلمانان دو گروه شدند که بعدها، به شیعه و سنی شهرت یافتند. در امتداد عمر اسلام، هریک از این دو گروه به مذاهب فقهی و کلامی متعدد منقسم شدند که در بسیاری از موضوعات اصلی بایکدیگر اشتراک و در برخی مسائل، اختلاف داشته‌اند.

با کمال تأسف در دو قرن اخیر به واسطه گوناگون، فرقه‌ها و مسلک‌هایی در جامعه اسلامی پدید آمدند که عموم مسلمانان از آن‌ها تبری جست. کجروی و کژاندیشی آنان را برنناخته‌اند؛ زیرا برخلاف آنان، مرتد شده، از پیروی اسلام دست کشیدند و مسلک جدیدی را پدید آوردند. آشناس و شناخت این فرقه‌ها و مسلک‌ها برای همگان به ویژه طلاب و دانش‌پژوهان رشته‌های مختلف معارف اسلامی، ضرورت دارد.

بر این اساس، یکی از مواد درسی رشته مذاهب اسلامی در سطح ۳ (کارشناسی ارشد) درس فرقه‌های انحرافی معاصر است. آنچه پیش از این دارید، مطالبی است که طبق سرفصل مصوب و ابلاغی این ماده درسی آماده شده است. اهداف این ماده درسی چنین است:

«شناخت چگونگی شکل‌گیری نحله‌ها و فرق منشعب شده از اسلام و آشنایی با اندیشمندان و افکار آنها (شیخیه، بابیه، بهائیه، قادیانیه...) و نقد آنها».

و سرفصل‌های این درس عبارتند از:

- آشنایی با زندگی، آثار و افکار شیخ احمد احسائی؛
- زندگی، اندیشه‌ها و تألیفات سید کاظم رشتی، محمد کریم خان کرمانی؛
- انشعابات شیخیه با افکار شیعیان اثنا عشری؛
- زندگی، آثار و افکار سید علی محمد باب؛
- تاثیر شیخیه و دیگر اندیشه‌ها بر سید علی محمد؛
- چگونگی شکل‌گیری باییه؛
- زندگی و آثار میرزا حسینعلی بهاء الله؛
- شکل‌گیری بهائیت و انشعابات آن؛
- آیین و باورهای بهائیان و نقد آن؛
- وضعیت بهائیان بعد از شورش سید علی شادون؛
- تشکیلات بیت العدل و گسترش آن در جهان؛
- چگونگی شکل‌گیری قادیانیه؛
- آشنایی با زندگی و آثار و اندیشه‌های غلام احمد قادیانی؛
- فرق قادیانیه؛
- قادیانیه در جهان امروز؛
- دیدگاه مسلمانان درباره هر یک از فرقه‌های مذکور؛

در این مجموعه سعی شده است بر اساس سرفصل‌های مذکور، به تناسب

سطح آموزشی، مهم‌ترین نکات مرتبط با این فرقه‌ها بیان گردد. برای بهره‌برداری بیشتر از متن حاضر، چند نکته یادآوری می‌شود:

۱. بدیهی است معرفی یک فرقه با همه ابعاد آن، در چند صفحه محدود

آسان نیست. آنچه در این مجموعه هست، مهم‌ترین آموزه‌ها همراه نقد و بررسی اجمالی آن‌هاست.

۲. برخی مطالب که اطلاع از آن‌ها برای دانش‌پژوهان اولویت دوم به شمار برود، در پانویست آمده است. اساتید محترم می‌توانند با ارجاع فراگیران به آن‌ها، نمونه‌های دیگری از مسائل مرتبط با موضوع را برای انجام فعالیت کلاسی، جهت تحقیق و پژوهش پیشنهاد دهند.

۳. در پایان هر درس پرسش‌هایی درباره متن و برای پژوهش بیشتر آورده شده؛ سپس منابع برای مطالعه بیشتر معرفی شد تا دانش‌پژوهان با مراجعه و مطالعه آن‌ها، اطلاعات جالبی را بیابند.

۴. آوردن بعضی متن عربی در متن بدون ترجمه، جهت تأکید و تثبیت مطالب و بهره‌برداری بیشتر فراگیران و عدم تکیه بر تفسیر و تواتر است.

۵. حجم مطالب در هر درس به گونه‌ای تنظیم شد که در دو تا سه ساعت درسی قابل ارائه باشد.

فرصت را مغتنم شمرده از همه مسؤولان محترم، استانداریان (گذشته و فعلی) مؤسسه آموزشی - پژوهشی مذاهب اسلامی به ویژه حضرت حجة الاسلام والمسلمین حاج آقای مجیدی که در به ثمر رسیدن این اثر نقش مضاعفی داشتند، تشکر و قدردانی می‌کنم.

امید است استادان ارجمند و خوانندگان گرامی با استفاده از این پیشنهادهایشان بر غنای این کتاب بیفزایند و به رفع کاستی‌های آن یاری رسانند.

عزالدین رضائزاد

تذمه

علم فرق و مذاهب یکی از دانش‌های اسلامی است که در سده‌های نخستین اسلامی، با گرفته است. برای بررسی آرا فرقه‌های گوناگون و مباحث فکری و اعتقادی آنان، نقد و تحلیل نظریه آنها گریزی نیست؛ طبیعی است که نقد و نظر عالمانه پیشانی‌ی این مندرجات شناخت درست آرا مذاهب است. یکی از آسیب‌های گفتگو با طرفداران فرق و مذاهب، رسوبات و تعصبات بی‌جا نسبت به فرقه یا سران آنهاست. فرقه‌ای حق است که با آیات و روایات صحیح مطابقت داشته باشد.

آشنایی با مذاهب و فرق، یکی از مهم‌ترین بخش‌هایی از متون دینی ما را یاری می‌رساند؛ گاه ابهام‌های موجود در روایات اسلامی را می‌زداید و گاه بر وضوح مفاهیم می‌افزاید. از زمان امام محمد باقر علیه السلام که همه علیهم السلام فرصت بیان حقایق دین را پیدا کردند، جامعه اسلامی مملو از آرا و عقاید بیگانه بود و نحله‌های گوناگون، در تفسیر مفاهیم قرآنی هر یک به راهی می‌رفتند. حضرات معصومین علیهم السلام در چنین وضعیتی ناگزیر برای روشن شدن حقیقت آرای ناصواب را بازگو می‌کردند. در این عصر هم این رسالت بزرگ بر عهده علمای دین گذاشته شده است و وظیفه دارند با روشن‌گری و بیان حقایق دینی، مردم را آگاه نمایند تا جذب فرقه‌های انحرافی و دین‌ستیز نشوند.

مؤسسه آموزشی پژوهشی مذاهب اسلامی در راستای ایفای این نقش مهم، اقدام به تدوین سلسله درسی‌هایی در این زمینه نموده است، که از جمله آنها

«درسنامه تاریخ و عقاید اسماعیلیه»، «درسنامه تاریخ و عقاید زیدیه» و «درسنامه رجال مقارن» می‌باشد.

درسنامه «فرقه‌های انحرافی معاصر» که پیش روی شماست، اثر نویسنده محترم جناب حجت الاسلام والمسلمین عزالدین رضائزاد (زبدعزه) می‌باشد که به نقد برخی فتنه‌های «شیخیه»، «بابیه»، «بهائیه» و «قادیانیه» پرداخته است. لازم می‌آید به شما عزیزان گرامی این اثر و همه عزیزانی که در ارزیابی آن تلاش نمودند، تشکر و تشکر کنیم و امیدواریم این اثر به عنوان باقیات الصالحات در تاریخ اسلام تاب محمدی و اهل بیت (صلوات الله علیهم اجمعین)، مؤثر باشد.

هرچند تلاش شده تا اثر مطلوبی در این زمینه به جامعه علمی کشور ارائه شود ولی طبیعی است که این اثر نیز مانند آثار قلمی دیگر، دارای اشکالات و کاستی‌هایی باشد. از این رو از محققان اندیشمندان و دانش‌پژوهان گرامی درخواست می‌شود تا انتقادات و پیشنهادات خود را به مؤسسه آموزشی پژوهشی مذاهب اسلامی ارائه دهند.

مؤسسه آموزشی - پژوهشی مذاهب اسلامی